

Framsidan

Aktuellt magasin från Kultur i Väst Regionbiblioteket | Nr 3 | 2010

Biblioteken i valtider

Ledare

Riksdagsvalet närmar sig och tonläget skruvas upp i debatt och media. Behovet av arenor för att sprida budskap av olika slag blir under några månader väldigt stor. På många bibliotek planerar man för att bli en sådan arena. De politiska partierna från vänster till höger får möjlighet att utnyttja bibliotekets lokal för att visa upp sig och dela ut sitt material. Att ta in politiska partier i biblioteket föregås ofta av en problematisk diskussion kring gränsdragning, vilka ska få komma till biblioteket och vilka bör stängas ute? För att slippa hamna i den knipen väljer en del bibliotek att helt avstå från politiska partier i bibliotekslokalen.

Att helt avstå från politik i biblioteket i samband med riksdagsvalet gör biblioteket osynligt när en av samhällets viktigaste demokratiska funktionerna praktiseras – den allmänna rösträtten. De bibliotek som trots svårigheterna väljer att spegla aktuella politiska strömningar i bibliotekslokalen blir tvärtom tydliga institutioner i arbetet för ökad demokrati. Genom att spegla aktuella samhällsfrågor, just nu politiken och valet, så förverkligar biblioteket på ett aktivt sätt sitt eget demokratiska uppdrag som en fri och öppen arena för information och kunskap. Bibliotekets möjligheter i arbetet för demokrati och samhällsutveckling blir synliga.

Den roll som biblioteket kan ta i samband med valet pekar också på möjligheten att vara aktiv i andra sammanhang och spegla andra aktuella samhällsfrågor i biblioteket. I någon mening är biblioteket naturligtvis redan en samhällsspegel genom det urvals- och inköpsarbete, baserat på aktuell utgivning, som görs på alla bibliotek. Men det är väldigt passivt och osynligt. Med engagemanget

kring valet som förebild och samlingen som resurs kunde man utveckla en ny arbetsform för förmedling som tar sin utgångspunkt i aktuella samhällsfrågor, sådana frågor som intresserar människor just nu. Ett ”just-in-time” koncept som levererar information och kunskap samtidigt som den efterfrågas.

Oavsett vad man tycker om prinsessbröllop så kan man undra varför detta kalas inte alls syns till på biblioteken när det får så stor plats i övrig public-service och dominerar helt i andra medier. Det var samma sak när Obama blev president, en världshändelse som alla pratade om. På biblioteket fanns hans böcker men i övrigt syntes inte ett spår av tilldragelsen. Varför är det så? Jo, för biblioteket är inte en aktiv och utåtriktad samhällsspegel. Biblioteket engagerar sig inte i aktuella samhällsfrågor. Det finns ingen ambition och ingen arbetsform för att vara ”just-in-time”. Verksamheten syftar till långsiktigt bygge av samlingar med stor bredd och med information inom alla ämnesområden. Detta är man bra på. Men för att bli ”just-in-time” krävs utveckling av nya arbetsformer för förmedling, omvärldsbevakning och research. Men det som framförallt krävs är en förändrad syn på vad ett bibliotek kan vara, vilken roll biblioteket kan spela och vilka uppdrag man kan ta.

Ett grundläggande värde för biblioteket är objektivitet. Samlingen och därmed utbudet ska vara allsidigt och representera ett tvärsnitt av mer eller mindre alla åsikter. Biblioteket står självklart för demokratiska värden men gör inga egna ställningstaganden. Det mesta är välkommet även om gränsdragningsproblem alltid finns. Mot den bakgrunden känns det främmande för biblioteket att engagera sig i aktuella samhällsfrågor. Risken att

framstå som ställningstagande, subjektiv, är för stor. Följden blir ett passivt bibliotek som inte hörs och syns i några viktiga sammanhang. Biblioteket reduceras till en fritidssysselsättning utan betydelse för samhällsutvecklingen. Men objektivitet och engagemang står inte i motsättning till varandra. I ett genomtänkt och välplanerat samhällsarbete på biblioteket förenas istället de här storheterna. Därför borde alla bibliotek ta engagemanget i samband med valet som utgångspunkt för ett fortsatt arbete med att spegla aktuella samhällsfrågor. Biblioteket borde bli en aktiv samhällsspegel från det lokala till det globala.

Bengt Källgren

Framsidan

Framsidan ges ut av Kultur i Väst Regionbiblioteket och utkommer med 6 nummer per år

Ansvarig utgivare:
Bengt Källgren

Redaktörer:
Helén Andersson
Fredrik Swedemyr

Redaktionsgrupp:
Helén Andersson
Tove Eriksson
Fredrik Swedemyr

Layout och bildhantering:
Fredrik Swedemyr

Adress:
Kultur i Väst
Regionbiblioteket
Regionens hus
405 44 Göteborg
Tel: 031-333 51 00

Webbplats:
www.framsidan.net

Prenumeration och adressändring:
www.framsidan.net

Omslagsbild:
Jens Gustafsson/Folio

Tryck:
Cela grafiska
ISSN-nummer
1651-1271

Vid efterfrågan går det att få Framsidan inläst

Hör av dig till CTI,
Tel: 031-333 51 89
info@talivast.se

Innehåll

Ledare	2
Politiken bland hyllorna	5
Det neutrala biblioteket	8
Det demokratiska valet	12
Upp och ner i kulturpolitiken	14
Med uppdrag att mötas	11
Sikte på en modernare bibliotekslag	18
David Karlsson om kulturutredningen som blev en bok	20
3 frågor	23
Hon blickar mot framtiden	24
Om jag hade ett bibliotek	27

Politiken bland hyllorna

Politiken tar plats på ett antal bibliotek i samband med valet. En enkätundersökning som Framsidan genomfört visar att flertalet bibliotek ger tillträde till politiska partier. Men den politiska närvaron är ingen självklarhet. Inte minst mot bakgrund av Sverigedemokraterna. Valet väcker frågan om biblioteket som demokratisk arena och hur långt in bland hyllorna partipolitiken egentligen ska sträcka sig.

Text och foto: Fredrik Swedemyr

Trekantiga skärmar, små kuvert och lappar i olika färger är en inte helt obekant del av biblioteksrummet i valtider. I samband med valet blir också biblioteket en kanal eller arena för partipolitiska manifest. Det kan handla om att lägga ut partipolitisk information, att arrangera föredrag, debatter eller på annat sätt använda biblioteksrummet som ett forum för att kommunicera med väljarna. Men de politiska partiernas tillträde till biblioteken är ingen självklarhet.

Det har tidigare uppstått en debatt kring de politiska partiernas närvaro i skolan mot bakgrund av att Sverigedemokraterna har blivit nekade tillträde till en del skolor. Lärarnas tidning frågade tidigare i våras 100 gymnasieskolor om de skulle släppa in Sverigedemokraterna på skolan. 62 procent svarade ja. Nu har Framsidan ställt samma fråga till ett antal bibliotek i Västra Götalandsregionen. Resultatet visar att majoriteten ger Sverigedemokraterna tillträde utifrån en "lika-för-alla"-princip. Man tar fasta på yttrandefriheten och biblioteket som ett värn för demokratin. På ett bibliotek resonerar man att det är viktigt att låta alla partier komma till tals för att kunna veta vad de står för och för att kunna bemöta deras åsikter på en offentlig arena.

På motsvarande sätt är det också så att de som säger nej till SD, säger också nej till andra

Valstuga? En enkätundersökning som Framsidan genomfört visar att flertalet bibliotek i regionen ger partier möjligheten att använda biblioteket som arena för att föra ut sin politik. De flesta använder sig av en lika-för-alla princip, vilket också ger Sverigedemokraterna tillträde till biblioteket. Samtidigt är det också ett stort antal bibliotek som utifrån samma princip stänger ute samtliga politiska partier från biblioteksrummet.

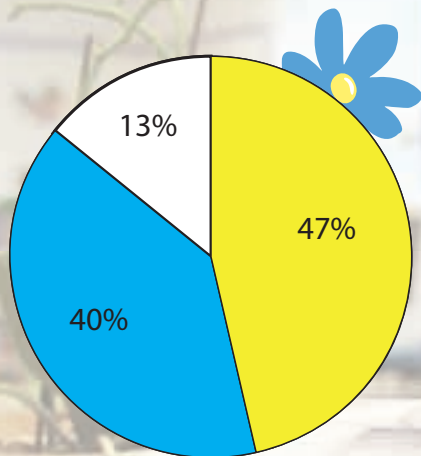
politiska partier. Enligt denna omvända "lika-för-alla"-princip, resonerar man istället kring att biblioteket ska vara en fredad zon, fri från partipolitik. En del bibliotek säger också blankt nej till alla partier med hänvisning till att de är vallokal. Man vill helt enkelt inte störa själva röstningsprocessen. Men sakers natur är sällan svart eller vit och

det är naturligtvis inte givet att biblioteket som röstlokal per automatik innebär stängda dörrar för partipolitiken.

På två plan

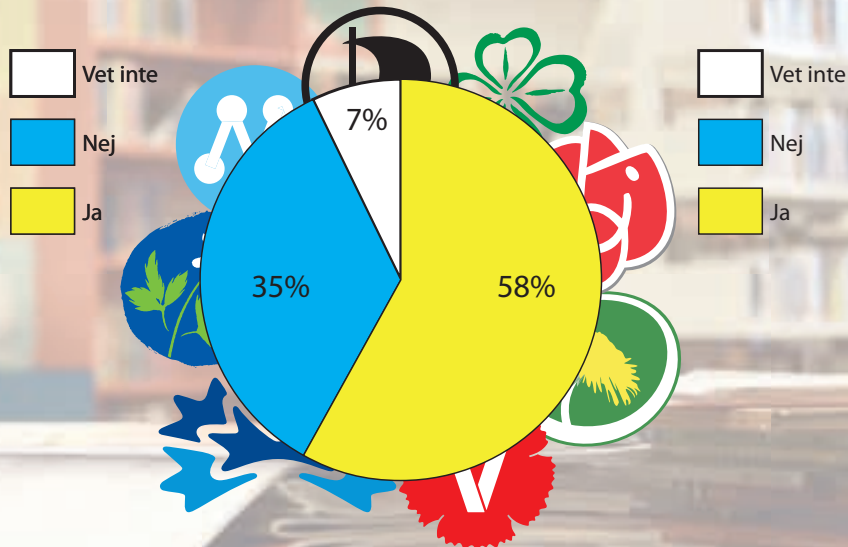
I Mölndal kan man förhandsrösta på biblioteket. Det är också den kommun i regionen som har flest Sverigedemokrater

Skulle du ge Sverigedemokraterna tillträde till biblioteket?

Totalt antal svar: 43

Skulle du ge andra partier tillträde till biblioteket?

i fullmäktige och här har man policyn att alla partier som sitter i fullmäktige får ha valpropaganda på biblioteket. Men eftersom samtliga bibliotek är förtidsröstningslokaler under detta val är partierna i år hänvisade till huvudbibliotekets andra våning. På så vis kan man separera själva röstningen som sker på entréplan och information från partierna en trappa upp. Men att ge partierna tillträde i någon mening ser bibliotekschef Margareta Ljunge som en viktig del av verksamheten.

– Det här ligger i vår uppgift. Vi har mycket åsikter i de böcker vi köper in och detta är egentligen ingen skillnad, säger hon och är samtidigt noga med att det inte får förekomma rasism eller hets mot folkgrupp på biblioteket.

– Vi har riktlinjer som gäller i kommunen och de måste hålla sig inom dessa, fortsätter

hon och framhäver också betydelsen av biblioteket som forum för olika typer av åsikter.

– Biblioteket är en del av samhället, framför allt närbiblioteket. Vi har ett stort förtroende hos allmänheten och kan bidra till att utveckla demokratin, säger Margareta Ljunge.

Spegla världen

I Vara kunde man redan under förra valet 2006 förhandsrösta på biblioteket. Detta kommer man nu erbjuda som en service på alla bibliotek i kommunen även inför årets val. Att ge politiken en plats på biblioteket ser bibliotekschef Gunlög Thorstensson också som en viktig uppgift.

– Vi ska inte vara rädda för att släppa in världen. De politiska partierna har ett ut-

rymme i samhället och biblioteket är ett utsnitt av samhället. Vi ska spegla världen och försvara informationsfriheten, säger hon.

Sverigedemokraterna har ett mandat i kommunfullmäktige. Precis som i Mölndal tar man på biblioteket inte ställning för eller emot de olika partierna. Kommunen har antagit en värdegrund och så länge partierna håller sig inom de värdemässiga och juridiska ramarna, är de välkomna.

– Jag kan tänka mig att ta in av alla de sorter, så länge de följer spelreglerna. Det är viktigt att det är samma för alla. Det kan få en backlash om man tror att man värnar om demokratin genom att ta avstånd, säger Gunlög Thorstensson.

Hon understryker samtidigt vikten av att hålla själva röstningsmomentet fritt från partipolitiken.

– Det är viktigt att hålla rent, så inget skuggar själva valproceduren. Jag vill inte ha några partier på biblioteket två månader innan valet. Det blir en sådan huggsexa på slutet och jag vill inte att det ska hänga kvar i atmosfären när folk ska rösta, fortsätter hon.

Men fram till den punkten menar hon att biblioteket spelar en central roll i att främja en demokratisk diskussion i samhället. Här handlar det, enligt Gunlög Thorstensson, inte enbart om biblioteket som arena för olika politiska partier, utan som en källa till kunskap.

– Det finns ett norskt exempel där man skulle rösta om en vindkraftverksutbyggnad. Då plockade biblioteket fram faktaunderlag och la fram i lokalen. Biblioteken kan ha en större roll i den här meningen under ett val, att lyfta fram det som politiken hänvisar till och inte själva partipolitiken, säger hon.

Skapa debatt

I ett tidigare nummer av Framsteget Special argumenterar bland annat Joacim Hansson, fil. dr i biblioteks- och informationsvetenskap vid Linnéuniversitetet i Växjö för att biblioteken ska ha en mer provokativ hållning i relation till sitt demokratiska uppdrag.

– Vi är inne i en demokratiutveckling som är lite oroande. Det finns ett självändamål från de etablerade partierna att minska den legitima politiska konflikten. Utifrån höger-vänsterskalan rör sig alla mot mitten och då får vi ett demokratiskt problem. Vår regering är idag väldigt instrumentell och till slut väljer vi administratörer och inte politiker. Här har biblioteken ett jätteansvar. För att vara drastisk, så måste biblioteken underblåsa politiska konflikter genom att öppna upp debatter, provocera genom samlingarna, belysa kontroversiella frågor och lyfta fram tystade åsikter, säger Joacim Hansson i en intervju i Framsteget Special nr 24 och han tror heller inte på tanken att biblioteken ska vara neutrala frizoner.

– Att vara neutral är inte samma sak som att bara hålla med och inte skapa konflikt. Att vara neutral är att släppa fram. Nu släpper vi fram den här ekoanarkistiska

förställningen och har föredragshållare som möter de etablerade partierna, om de skulle få de etablerade partierna att ställa upp. Det är biblioteken själva som formulerar debatten i lokalen.

Inte ta ställning

Det är inte bibliotekets uppgift att ta ställning. Men vi ska däremot hysa alla sorters ställningstaganden."

Gunlög Thorstensson

I Framsidans enkät framgår det att biblioteken i Västra Götalandsregionen generellt har en ganska konsekvent hållning, åtminstone när det kommer till partipolitik, genom lika-för-alla-principen. Flertalet släpper fram åsikter som håller sig inom riktlinjer och lagrum. Men samtidigt är det många som inte släpper fram någon partipolitisk åsikt överhuvudtaget. Man har överlag ett mer försiktigt förhållningssätt till själva ställningstagandet, vare sig det handlar om Sverigedemokrater eller lokala folkomröstningar.

– Det är inte bibliotekets uppgift att ta ställning. Men vi ska däremot hysa alla sorters ställningstaganden, säger Gunlög Thorstensson.

En del tar dock ställning i den meningen att de inte ger Sverigedemokraterna tillträde, men väl andra partier. Något man bland annat motiverar med hänvisning till att det är ett parti som inte lever upp till de mänskliga rättigheterna. Ett annat bibliotek kan tänka sig att låta andra partier ta biblioteksrummet i anspråk, men vet inte hur de ska förhålla sig till just Sverigedemokraterna. Man inser att det egentligen är viktigt ur en demokratisk

aspekt att värna yttrandefriheten, men ser det ändå som problematiskt att ge Sverigedemokraterna tillträde. Ytterligare ett bibliotek efterlyser nationella riktlinjer för hur man ska hantera de politiska partierna på bibliotek.

Främjar demokratin

Journalisterna Anna-Lena Lodenius och Mats Wingborg kom förra året ut med boken *Slaget om svensketen. Ta debatten med Sverigedemokraterna*. I boken gör de en grundlig genomgång av Sverigedemokraternas politik. Partiet har lagt stor energi på att göra rent med sitt förflutna.

– Det är en tydlig förändring. Det finns fortfarande personer inom partiet som är kvar i den gamla ideologin. Men de mest uttalade nazisterna tycker inte det är deras parti längre och har istället gått över till Nationaldemokraterna eller andra extremistpartier, säger Anna-Lena Lodenius, som inte ser någon anledning till att utesluta partiet från olika former av offentliga samtal.

– Jag har svårt att se att man kan utesluta dem utifrån någon demokratisk synpunkt, fortsätter Anna-Lena Lodenius.

Snarare talar hon om att man ska bemöta deras retorik och inte göra dem till martyrer i ett slags politiskt utanförskap. Att bemöta deras argumentation kan också blottlägga svagheten i deras politik. Inte minst kan det också vara ett sätt att värna om demokratin genom att låta människor själva reagera på deras åsikter.

– De har egentligen ingen politik i andra frågor än invandring. Det handlar mycket om att ta ett steg tillbaka i debatten och inte fastna i detaljer. Okej, ni beskriver ett problem. Vad finns det för lösning? Vi vill ha ett samhälle som bygger på mänskliga rättigheter. Vad vill ni? Det handlar om att skapa meningsfulla diskussioner som inte tar fasta på för eller emot Sverigedemokraterna. Det positiva med att släppa fram dem är att de kan trigga människors intresse för att skapa motkrafter, säger Anna-Lena Lodenius. ■

Det neutrala biblioteket

Det är valår och det politiska intresset hos Medelsvensson kan förväntas ta lite extra fart. För den ambitiöse medborgaren, som vill ha mer på fötterna inför höstens röstande än hastigt framgooglade partiprogram och tillspetsade tv-debatter, finns biblioteket där med hyllmeter av litteratur om politik och samhällsfrågor. Bibliotekens neutralitet ifrågasätts av få, men finns det en fara i att se den som självklar?

Text och foto: Tove Eriksson

Vackra ljusblå neonbokstäver av 50-talssnitt på fasaden upplyser om att Kortedala bibliotek inryms i en grå byggnad på torget. På andra våningen, bakom en ovanligt vanlig dörr, öppnar sig ett oväntat stort biblioteksrum.

– Ja, det är liksom större på insidan än på utsidan, säger bibliotekarien Jean Claude Tregaro som tar emot. Biblioteket har just öppnat, men många besökare har redan satt sig tillrätta med dagstidningar och vid datorer, strosar längs hyllraderna eller samtalar med personalen. Än så länge har Jean Claude inte märkt av något särskilt sug efter böcker eller tidningar om politik och samhälle inför valet. Det är helt andra saker låntagarna frågar efter just nu.

– Det är bara kungafamiljen och bröllopet som gäller, säger han och suckar en aning. Fascinationen för de rikas liv verkar vara lite av ett tema - det är nämligen också ett mycket stort intresse för boken *Jorden de ärvde* av Björn af Kleen, om adeln och fideikommissen, berättar Jean Claude. – Jag blev väldigt förvånad över att så många vill läsa den här boken. Jag hade knappt tänkt köpa in den först, trodde inte att den skulle vara så efterfrågad, säger han och väger den i handen.

Jean Claude Tregaro på Kortedala bibliotek i Göteborg tycker att det är viktigt att diskussionen om bibliotekens neutralitet hålls levande.

Vill spegla samhället

Beslut av den karaktären är en del av Jean Claudes vardag. Han är ansvarig för inköpen av vuxenlitteratur till biblioteket och försöker pejla in vad stadsdelens invånare kan tänkas vilja och kanske behöva läsa. När det kommer till litteratur som har en tydlig politisk avsändare eller vinkel tänker han till lite extra.

– Det är en viktig del av mitt jobb. Då måste jag verkligen fundera på om det finns ett allmänintresse för boken och om den är bra. Ambitionen är att inköpen ska spegla samhället och samhällsdebatten, samtidigt som budgeten begränsar mängden, säger Jean Claude och tar en relativt nyutgiven bok som exempel, Göran Greiders *Det måste finnas en väg ut ur det här samhället*.

– Det var självklart att vi skulle köpa in den. Den får en så otroligt bra recension, säger han och citerar: ”En självutlämnande och ärlig uppgörelse med vänstern och en plädering för varför vänstern har svaren på den ekonomiska och ekologiska krisen vi står mitt i...”

Texten Jean Claude Tregaro läser kommer ur BTJ:s häfte med recensioner av nyutgiven litteratur. Häftet skickas till biblioteket var 14:e dag och är ett minst sagt viktigt arbetsredskap för den inköpsansvarige.

– Det här är vår bibel. Recensionerna är väldigt viktiga för oss.

Ibland går jag på tips från personalen eller låntagare, men vi skulle inte ha en chans att själva läsa igenom all litteratur vi köper in med de resurser vi har.

Recenserar allt

BTJ, som tidigare ägdes av Svensk Biblioteksförning, beskriver sig som ett kunskapsföretag. Ägare är idag kapitalbolagen Ratos

och Litorina Kapital. Inköpsvägledningen är en av många tjänster som företaget säljer. Enligt BTJ:s vd Jonas Arvidsson är cirka 270 av landets 290 kommuner kunder hos företaget idag. Om alla inköpsansvariga på biblioteken fäster lika stor vikt vid recensionerna som Jean Claude Tregaro gör, så kan man konstatera att BTJ:s recensioner spelar en avgörande roll för vilka böcker som en stor del av Sveriges låntagare får ta del av via sina bibliotek. Men Jonas Arvidsson vill inte prata om makt.

– Det vi gör är att synliggöra hela utgivningen för biblioteken. Hade vi inte gjort det hade resultatet varit att biblioteken inte hade kunnat köpa så brett som de gör idag. Så länge som vi inte väljer bort litteratur, utan recenserar allt, så har vi ingen maktposition. Det är biblioteken som gör urvalet, inte vi.

Opolitiska recensioner

Recensionerna skrivs av cirka 1000 lektörer. Många av lektörerna är bibliotekarier

eller lärare och om de recenserar facklitteratur så har de ofta special-kunskaper inom ämnet. Som privat företag styrs inte BTJ av några lagar och regler om opartiskhet, men enligt Jonas Arvidsson är det ändå viktigt för BTJ att recensenterna är neutrala på alla sätt, även politiskt.

– Vårt mål är att ha opolitiska recensenter. Det

är litteraturens kvalitet som är intressant och det finns en risk att ideologin spelar in i bedömningen. Redan innan de gör sina första uppdrag hos oss så har vi en kvalificering där vi går igenom ett antal aspekter, som att man inte är polariserad åt ett eller annat håll och kan sitt fackområde. Rent praktiskt inskränker sig kontrollen av lektörernas politiska opartiskhet till att helt

Jonas Arvidsson, vd BTJ. FOTO: BTJ

enklert fråga dem, berättar Jonas Arvidsson.

– Det är det enkla sättet, om man känner att det finns en risk eller dragning åt det hållet.

Möjlighet att överklaga

Han kan inte svara på om politiskt färgade recensioner faktiskt lett till att recensenter fått sluta på BTJ - men han vet att problemet med stark partiskhet har dykt upp flera gånger, till exempel när det gällt böcker om Israel-Palestina-konflikten.

– Det är ett område där det krävs väldigt skickliga recensenter för att kunna bedöma kvaliteten i litteraturen och inte diskutera vem som har rätt och fel, om jag uttrycker mig så.

Det finns en möjlighet att överklaga BTJ:s lektörsomdömen, och enligt Jonas Arvidsson händer det ett trettiotal gånger per år att främst förlag utnyttjar möjligheten. Tidigare var det en granskningsnämnd, sammansatt av utomstående författare, journalister, bibliotekarier och andra med specialkunskaper, som bedömde om överklagade recensioner skulle göras om. De granskade även alla recensenters arbete. Nyligen lades dock den oberoende granskningsnämnden ner, vilket BTJ fått skarp kritik för. I en debattartikel i årets första

nummer av Biblioteksbladet ifrågasätter den nedlagda granskningsnämnden BTJ:s trovärdighet efter beslutet. Men Jonas Arvidsson menar att förändringen inte innebär någon förändring till det sämre.

– Det var en ren prisfråga. Våra kunder har drabbats hårt av nedskärningar och vi vill erbjuda så mycket kvalitet som möjligt för den peng som biblioteken har råd att betala för den här tjänsten. Granskningsnämnden sammanträdde dessutom bara två gånger av året, och idag måste det gå så mycket fortare. Vi har inte tagit bort överklagandeförfarandet, men det sköts av en intern grupp, säger Jonas Arvidsson.

BTJ:s lektörer recenserar ungefär 14 000 böcker per år, från cirka 7000 förlag över hela världen. Utgivningen ökar hela tiden. Frågan är om det är realistiskt att tro att företaget klarar att fortsätta att ge biblioteken en samlad bild av den totala utgivningen, vilket är ambitionen. Men Jonas Arvidsson menar att man även i framtiden kommer att kunna undvika att påverka eller styra biblioteken genom att göra ett urval.

– Opartiskheten måste vi hålla på. Det får bara inte hända att vi inte kan hålla på den, för då blir tjänsten meningslös. Skulle vi inte klara det är det bättre att vi väljer bort en viss typ av litteratur i så fall, säger Jonas Arvidsson.

Tidningar i papperskorgen

På Kortedala bibliotek kan man inte på samma sätt som på BTJ komma ifrån att göra ett urval. Här är varje inköp resultatet av en prioritering. Men någon politisk millimeterrättvisa i hyllan med samhällslitteratur tror inte Jean Claude

möjlig. Köper han in en bok som uttrycker starka åsikter i en fråga, så känner han sig inte tvungen att köpa in en annan som förespråkar den andra sidans åsikter. Han påminner om en diskussion som tog sin början med en debattartikel i Dagens Nyheter av Björn

Wallace och Timbros Johan Norberg för sex år sedan. Artikelförfattarna hävdade att svenska bibliotek köpte in mer ”vänsterlitteratur” än ”högerlitteratur”.

– Det ligger nog en del i det. Men det beror på att det ges ut mycket mer vänsterlitteratur. Och för min egen del så blir jag lite misstänksam om en tankesmedja som Timbro ger ut

Jean Claude Tregaro

en bok. Då tänker jag att den sidan har så mycket pengar att de kan ge ut böcker för ett visst syfte. Men visst har jag köpt in böcker därifrån också. Det är bara att se vad de får för recensioner, säger Jean Claude Tregaro. Han har sällan upplevt att läntagarna är missnöjda med urvalet på biblioteket. Men under kriget i forna Jugoslavien fanns det besökare som försökte sig på en egen form av censur i bibliotekets tidningshyllor.

– Jag minns att när det var riktigt akut under kriget så hamnade vissa tidningar i papperskorgen. Det kunde komma en kroat och se en serbisk tidning och slänga den i papperskorgen, och sen kom en serb och ja, men det är väldigt sällan det händer såna saker.

Diskussionen viktig

I övrigt upplever Jean Claude diskussionen om bibliotekens demokratiuppdrag som alldeles för tyst. Debatten domineras av prat om saker som besöksiffror, caféverksamhet och Camilla Läckbergböcker eller ej, tycker han.

Demokratibiten försvinner gärna i diskussionen. Det ses som en självklarhet. Politikerna utgår från att vi sköter det här, men resurserna blir mindre.”

– Demokratibiten försvinner gärna i diskussionen. Det ses som en självklarhet. Politikerna utgår från att vi sköter det här, men resurserna blir mindre. Han tror att det finns en fara i att ta bibliotekens neutralitet för given, som han upplever att man gör i Sverige. En levande diskussion, där såväl politiker som bibliotekspersonal tvingas vässa sina argument och fundera över bibliotekets roll och makt, är en förutsättning för att kunna försvara neutraliteten.

– När Front national fick stora framgångar i kommunvalen i vissa delar av Frankrike för några år sedan så var det första de gjorde att gå till biblioteken. De bestämde att biblioteken skulle slänga vissa böcker och sluta prenumerera på vissa tidningar. Och högerextremismen är ett europeiskt fenomen. Det skulle mycket väl kunna hända här. Vad har vi då för beredskap att försvara våra öppna bibliotek? Demokrati är ingen självklarhet, det är något vi måste försvara. ■

Enkät

Vad betyder det för dig att biblioteket är neutralt och opartiskt?

Karina Nilsdotter, Gärdås

– Jag tänker inte så mycket på det, men det är klart att det är viktigt att det finns många infallsvinklar på biblioteket. Det är kanske svårt att vara helt neutral, men bra att ha det som utgångsläge. För mig som låntagare garanterar det ju att jag får ett brett utbud, att jag inte blir påverkad utan kan bilda mig en egen uppfattning om saker och ting.

Louise Baumgärtner, Kortedala

– Det är viktigt. Man ser det som en självklarhet men i många delar av världen så är det inte så, så vi ska vara tacksamma.

– Jag har inte tänkt så mycket på vem det är som väljer vad som finns på biblioteket. Men det är viktigt att många olika röster får höras - även när det gäller kön. Det är nog lätt att tro att man tänker jämställt eller politiskt neutralt, men man ska vara medveten om att det inte är så och därför kanske vara flera personer som samarbetar om inköpen.

Spiro Erakovic, Kortedala

– Jag tycker att det är en självklarhet att biblioteket är neutralt. Annars skulle det bli komplikationer. Alla ska kunna hitta det de är intresserade av på biblioteket. Annars blir det begränsande och då skulle inte alla känna att de hade här att göra. Det är bra som det är tycker jag.

– Skulle man gå djupare än så, så är det klart att det kan finnas orättvisor. Jag minns till exempel för 20 år sen när böcker av en palestinsk författare kastades ut från bokaffärer och bibliotek. Det finns en lobby som faktiskt kan styra oss, så neutraliteten är kanske inte helt säker. Se bara på hur effektivt media kan påverka oss.

– Biblioteket är också en social plats. Det betyder mycket att ha en plats där man kan diskutera, om det man läser om i tidningen till exempel. Vi har pratat mycket politik här.

Det demokratiska valet

Vet du hur du ska rösta i valet i september? Oavsett om du vet eller inte har du säkert tagit del av de politiska partiernas valkampanj. Men det politiska språket är inte alltid så lätt att förstå och för somliga är det mer svårt än för andra. Därför har nyhetstidningen 8 sidor vid Centrum för Lättläst skapat webbplatsen allavaljare.se. – Allt fler väljare har bjudits in till demokratin och många har på olika sätt problem med grundkunskaperna eller med skriven svenska, säger Mats Ahlsén, chefredaktör och ansvarig utgivare av 8 sidor.

Text och bild: Helén Andersson

– I Sveriges språklag står det bland annat att språket i offentlig verksamhet ska vara värdat, enkelt och begripligt. Alla har rätt till ett språk och myndigheter som har viktig information på sina webbplatser ska utgå från sin målgrupp och bemöta dess behov. Om detta finns att läsa i språklagen och i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, berättar Rickard Domeij, språkteknologiansvarig på Språkrådet.

– En tillgänglig webbsida är ju inte bara för funktionsnedsatta, den ska ju också fungera i ett flerspråksperspektiv och lättläst kan betraktas som ett språk i detta sammanhang. Det är en demokratisk rättighet att få information.

Allavaljare.se

Webbplatsen allavaljare.se är en politiskt obunden webbsajt för alla som i lugn och ro vill förbereda sig för valet i september. Här kan man läsa vilka partier som styr i Sverige, om vilka partier som vill in i riksdagen, om varför vi röstar och hur det går till att rösta. Här finns en ordlista med krångliga politiska ord, en guide om vad som har hänt sedan förra valet och adresser och länkar till alla riksdagsledamöter.

– Det enda som inte är lättläst är alla riksdagspartiers pressmeddelande som vi sam-

Mats Ahlsén är chefredaktör och ansvarig utgivare av nyhetstidningen 8 sidor och webbsajten allavaljare.se. Sajten följer valdebatten med bland annat dagliga nyheter och riksdagspolitiker som bloggar och svarar på frågor. Sajten har cirka 10 000 unika besökare i månaden och växer stadigt.

lar på sajten. Annars skriver vi så att det ska passa människor som av någon anledning är en ovan väljare och har svårt att ta till sig skriftlig information, berättar Mats Ahlsén.

Mats Ahlsén håller med Rickard Domeij om att det handlar om demokrati och det var också hans utgångspunkt när han skapade allavaljare.se. Han ville berätta om

politik för ovana väljare med riktning mot riksdagsvalet i september. Att få politiker att delta på webbplatsen var inga problem och samtliga riksdagspartier deltar med riksdagsledamöter som bloggar och svarar på läsarnas frågor.

– En miljon väljare röstade inte i valet 2006 och jag tror att frestelsen att på det här

sättet locka väljare är stor. Eller också är det en uppriktig vilja att samtala med människor, funderar han och tillägger att anledningen till att fokus ligger på riksdagspartierna är en resursfråga.

– Vi berättar om partier utanför riksdagen också, men vi har inte möjlighet att ha någon bloggfunktion för dessa.

Bloggande politiker

Sveriges mest lästa bloggar sägs handla om politik och en stor del av den politiska valdebatten utspelar sig här. Är man intresserad av att följa debatten kan inläggen vara knepiga att läsa. Därför skickade Centrum för lättläst hösten 2009 ut ett erbjudande till samtliga riksdagsledamöter om en blogg-lätt-kurs. Tio ledamöter anmälde sig varav Centerpartisten Per Lodenius var en.

– Att ta del av den politiska debatten är viktigt och man behöver inte ha svårt att läsa för att ha svårt att hänga med, säger han och förklarar att detta var en anledning till varför han nappade på erbjudandet.

En annan anledning är vår språklag. I januari 2010 skrev Per Lodenius tillsammans med tre riksdagskollegor med anledning av den då nya lagen en debattartikel i Aftonbladet om allas rätt att ta del av samhällsdebatten. I artikeln vill man ta ett steg till och vill att Sveriges kommuner och landsting, SKL, ska ge riktlinjer för

kommuner och landsting hur de ska hantera information. För okunskapen är stor, säger Per och berättar hur många politikerkollegor reagerar när han berättar att en av fyra har problem med att läsa svensk text.

– De flesta reagerar som i den gamla Hasse- och Tagesketchen: ”Det var det jävligaste. Det hade jag ingen aning om”.

En början

Att det blev Centrum för lättläst och tidningen 8 sidor som tog initiativ till webbplatsen allavaljare.se beror helt enkelt på att ingen annan har velat, säger Mats Ahlsén som tror att det delvis beror på att det inte går att tjäna pengar på idén, och delvis på att nyhetstidningen 8 sidor har en hög trovärdighet med flera hundra tusen läsare i veckan.

– Det är svårt att tjäna pengar och samtidigt ha en hög trovärdighet. Men uppdraget borde egentligen ligga på public service. Det står i deras riktlinjer att de bland annat ska se till att personer med funktionsnedsättning ska få sina behov tillgodosedda.

När Mats blickar framåt hoppas han att region- och kommunpolitiker i framtiden har egna lättlästa webbplatser. Förstår man den lokala politiken är det lättare att också förstå politik på riksnivå. Om 15-20 år är det naturligt för alla att skriva begripligt hoppas han och ser allavaljare.se som en bra början.

Före detta EU-kommissionens förste vice ordförande Margot Wahlström jobbade aktivt för att överbrygga klyftan mellan EU och dess invånare. Bland annat genom att göra språket tydligare så att EU-medborgarna förstår vad EU är för något. Mats Ahlsén hänvisar till kommissionären och säger att det inte bara handlar om EU, utan också om den svenska demokratin. Och att det handlar om att alla ska förstå.

– Man måste förstå vad det är man är med i, annars vill man inte vara med. Så någonstans har politikerna inget val. Om demokratin ska stämma måste allavaljare.se finnas. ■

Fakta

Förutom webbplatsen allavaljare.se har Centrum för lättläst tagit fram handledning inför valet. Det är en handledning som vänder sig till pedagogisk personal såväl inom skola som inom omsorg.

Hos Centrum för lättläst finns också ett lättläst material som heter Rösta på oss. Det är en skrift där alla riksdagspartiers valfrågor är samlade i samma folder.

Läs mer om lättläst information inför valet på: www.lattlast.se

Upp och ner i kulturpolitiken

Det går åt två håll. Å ena sidan sker det en decentralisering av kulturpolitiken med den så kallade Kultursamverkansmodellen. Samtidigt klättrar bibliotekspolitiken upp till Kungliga biblioteket genom det nya uppdraget och får ett nationellt perspektiv. Ordförande i Västra Götalandsregionens kulturnämnd, Lars Nordström (FP) är inte helt nöjd med situationen. Han ser en risk att biblioteken tappar sin kulturförmedlande roll.

Text: Fredrik Swedemyr

– Vi tycker att biblioteksfrågorna borde varit med i kulturfrågorna. Risken är att bibliotekspolitiken får en allt för snäv inriktning. På Kungliga bibliotekets dialogmöte i Göteborg talade man om biblioteket som en del av utbildningssystemet. Den här breddningen som jag ser som viktig för bibliotekens framtid, att de ska vara en kulturell mötesplats, tonas ner. Det är viktigt med utbildningen också, men det är inte folkbibliotekens roll i vårt samhälle att vara en del av utbildningssystemet. Det är faktiskt att vara en del av en allmän kulturpolitik, säger Lars Nordström.

Västra Götalandsregionens kulturnämnd lämnade i början av juni sitt remissvar till Kultursamverkansmodellen som presenterades av Chris Heister tidigare i år. I svaret lyfter man fram problematiken kring en centraliserad bibliotekspolitik samtidigt som kulturpolitiken i högre grad blir en regional angelägenhet.

– Det är helt galet. Jag tolkar Kungliga bibliotekets uppdrag som att bibliotekspolitiken blir starkt centrerad till de bibliotek som är av en mer eller mindre statlig karaktär, dvs. Kungliga biblioteket självt och universitetsbiblioteken, säger Lars Nordström som ser en risk att detta också leder till att folkbibliotekens kulturförmedlande uppdrag tappar mark. Inte minst mot bakgrund av kommande systembyggen som Libris.

– Jag tror det. Det var alldeles uppenbart på dialogmötet att intresset låg i dokumen-

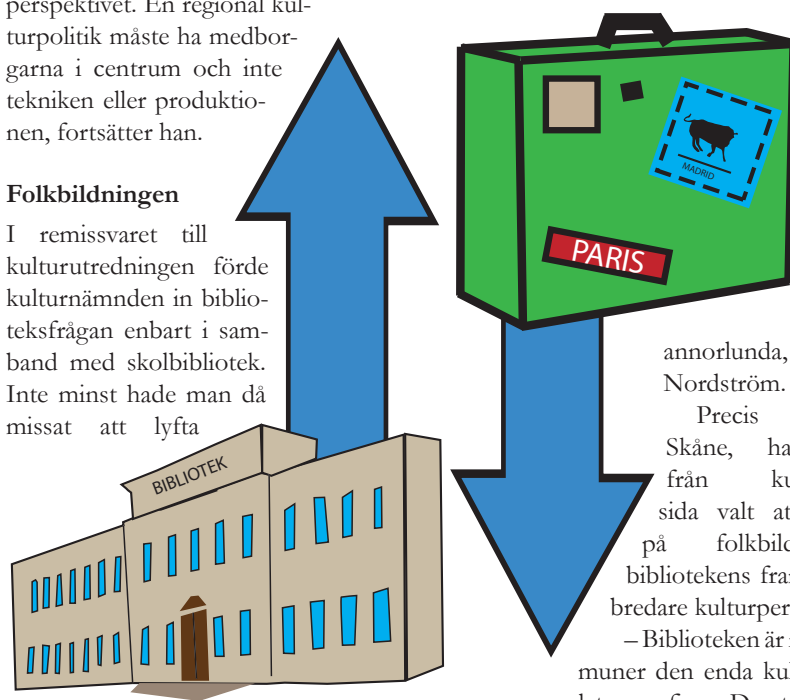
tationsfrågor och upphovsrätt. Det kändes väldigt långt ifrån medborgarperspektivet. En regional kulturpolitik måste ha medborgarna i centrum och inte tekniken eller produktionen, fortsätter han.

Folkbildningen

I remissvaret till kulturutredningen förde kulturnämnden in biblioteksfrågan enbart i samband med skolbibliotek. Inte minst hade man då missat att lyfta

fram bibliotekens roll i folkbildningen.

– Ibland blir det så att man svarar på den utredning som föreligger. Kulturutredningen behandlade inte det här speciellt mycket och då blev svaret lite tunt på den sidan också. Med lite perspektiv bakåt, så kanske det var fel att göra så. Nu när vi har sett att man har plockat ut biblioteksfrågan och gett det här uppdraget till Kungliga biblioteket, så kanske vi borde lagt upp remissvaret lite

annorlunda, säger Lars Nordström.

Precis som Region Skåne, har man nu från kulturnämndens sida valt att trycka mer på folkbildningen och bibliotekens framtida roll i ett bredare kulturperspektiv.

– Biblioteken är i de flesta kommuner den enda kulturella mötesplats som finns. Den tycker jag skulle ytterligare förstärkas genom att öppna upp för alla konstformer att finnas där och inte minst öppna upp för ungdomar att hitta in i biblioteken. Biblioteken har något sakralt över sig, att det ska vara tyst och det ska vara ordning och reda. Det är ordet som står i centrum. Det skulle vara väldigt skönt om man kunde säga att biblioteken är både ord, bild och musik. Då får biblioteken ändra sin image en smula, säger Lars Nordström.

Ny riktning i kulturpolitiken

Enligt förslaget till ny samverkansmodell ska regionerna ta fram regionala kulturplaner. Tanken är att kommunerna ska få en mer aktiv roll i arbetet med kulturplanerna. Kommunerna har sedan tidigare stått för ett tydligare medborgarperspektiv i kulturpolitikens landskap, vilket borgar för att detta perspektiv kommer stärkas ytterligare. Lars Nordström talar samtidigt om en breddning av kulturpolitiken.

– Kulturpolitiken kommer nu under ett antal år omformuleras och ta nya riktningar, vilket kanske inte kulturutredningen och portföljmodellen anammade. De var snarare till stor del konststartsinriktade med stödet till musiklivet, stödet till hantverk, stödet till målade konst och stödet till film och sådant, medan det som sker i verkligheten är integration på olika sätt. Plus att det är helt nya konstformer som har växt fram. Där kan dock kofferten vara en möjlighet att bryta upp en del av kontakterna mot den statliga sidan som just är väldigt konststartsinriktad.

– Den här modellen kommer inte att underlätta att bedriva en regional kulturpolitik. Den kommer snarare komplicera det. Förhoppningsvis kanske man kan göra den regionala kulturpolitiken mer utvecklingsorienterad. Dagens statsbidrag har, som jag ser det, bara skrivits upp med jämna mellanrum. Det finns ingen grundläggande analys och tanke bakom det, säger Lars Nordström, som i dagsläget inte kan avgöra om förslaget på ny samverkansmodell kommer bidra till en djupare analys.

– Det borde vara så. Hur mycket vi hinner med nu under året för att göra den här kulturplanen med ett förändringsorienterat perspektiv, det vet jag inte riktigt. Vi har inte ens fått i uppdrag att syssla med det här ännu. Den propositionen som ska behandla detta, den kommer i september. Så vi får se vad vi hinner med, säger han vidare.

Parallellt med de regionala kulturplanerna är den regionala biblioteksplanen under behandling. Det är i dagsläget inte klart hur dessa två planer kommer harmoniseras i det framtida kulturlandskapet.

– Vi har inte kommit så långt ännu att vi kan säga hur det blir. Jag kan inte heller säga hur det ser ut med dansen eller musiklivet. Vi har formulerat ett remissvar för den här utredningen och så får vi se vad som kommer ut av det. Sedan ska vi börja skissa på en kulturplan, säger Lars Nordström.

Den konstnärliga friheten

När Kultursamverkansmodellen presenterades blev det en del debatt kring att politikerna skulle få för stort inflytande över kulturen. För att värna om principen om ”en armlängds avstånd” föreslår också Chris Heister att man inrättar ämnesexperter som tar de konstnärliga besluten. Ett slags filter av kulturexperter, som i någon mening ska värna den konstnärliga friheten.

– På institutionerna tycker jag man klarar den här principen bra. Svårare är det när man kommer in på de här lösa pengarna vi har, som inte går till institutioner, där vi ger stöd till föreningar och till enskilda konstnärer. I någon bemärkelse kan man säga att vi har en ram med pengar och sedan ber vi ett antal kloka tjänstemän komma med förslag om hur de här pengarna ska användas och så försöker vi i så liten utsträckning som möjligt stuva i det. Det är inte ofta vi gör förändringar. Men det är klart att man möjligtvis kan tycka att vi är lite klämfingriga några gånger, så det här med armlängds avstånd är lätt att säga. Men det blir ändå en viss politisering av de pengar som delas ut från år till år. Ett alternativ hade varit att vi även där hade delegerat besluten då det gäller projekt och sådan helt och hållet till expertgrupper, säger Lars Nordström.

Detta är också något man, enligt Lars Nordström, har diskuterat på politisk nivå. Men än så länge ser han inget behov av att ifrågasätta den rådande ordningen. I dagsläget finns det dock planer på att inrätta ett konstnärligt råd.

– Man får ha två aspekter på det här. Det ena är att man inte ska ta politiska hänsyn när man plockar ut projekt, som syftar till en viss ideologisk inriktning. Det tror jag inte man kan beskylla oss för. Den

andra aspekten är att det gäller att inte vara populistisk heller, utan man måste också ha upp kvalitetskraven. Det har vi försökt inpränta som politiker i alla de instruktioner vi ger till tjänstemännen, att kvalitetskraven i form av originalitet och sådant är viktigt på samma sätt som andra mål är viktiga, tillgänglighet och så långt som möjligt att ha barn och ungdomsperspektiv med de här frågorna. De är politiska målsättningar man ställer upp när man formulerar dem. Men det är viktigt att när man väl har formulerat dem, så ska man inte ge sig in i att alltför mycket diskutera enskilda projekt, även om detta förekommer ibland. Det vi jobbar med nu är att inrätta ett konstnärligt råd. Det kommer inte ha någon beslutanderätt, utan ska vara ett bollplank och ge synpunkter på hur vi resonerar, säger han vidare.

Kulturen och kommersialismen

Västra Götaland har idag en kulturbudget på 900 miljoner kronor. 25 procent av budgeten är statliga bidrag. Resten är regionala pengar. En del av den kritik som har riktats mot en decentraliserad kulturpolitik har handlat om att det skulle medföra en ökad kommersialisering av kulturen i form av festivaler och ett mer jippoinriktat kulturutbud.

– Jag tror att den typen av kritik är felaktig. Den skulle om man nu drev arbetet i den riktningen inte hålla mer än några år. Det är bland annat därför man ska ha dialog med Kulturrådet. Vi har också en väldigt nära kontakt med kulturlivet i stort och de skulle omedelbart bråka om det vore så. Huvudparten av pengarna finns oberoende av vad staten gör och i så fall skulle vår kulturpolitik redan idag vara väldigt kommersialiserad. Det tror jag ingen kan beskylla den för att vara, säger Lars Nordström. ■

Läs om den regionala biblioteksplanen på www.framsidan.net

Med uppdrag att mötas

Alla är inte överens om uppdelningen mellan Samverkansmodellen och Kungliga bibliotekets nationella uppdrag. Västra Götalandsregionens kulturnämnd tycker det är olyckligt med ett eget biblioteksspår vid sidan av kulturpolitiken. Riksbibliotekarie Gunnar Sahlin är dock positiv och tror på ett nära samarbete. Faktum är att i vissa avseenden är skillnaden mellan det regionala och nationella perspektivet inte så stort.

Text och bild: Fredrik Swedemyr

Nu har alla sagt sitt om det kommande kulturlandskapet. Remissrundan för Samverkansmodellen är avslutad. Både Region Skånes och Västra Götalandsregionens kulturnämnder har gett uttryck för att de inte tycker uppdelningen mellan KBs nationella uppdrag och koffertiden i Samverkansmodellen är så lyckad. Inte minst menar man att det är olyckligt att biblioteken hamnar utanför den regionala kulturpolitiken, som ska manifesteras genom de regionala kulturplanerna.

– Jag menar att det visst kan fungera på ett bra sätt. Poängen med att de här pengarna lyfts ut särskilt för biblioteken, är att de regionala biblioteksfrågorna också är nationella. Jag sitter nu i diskussioner om en nationell katalog. Det har stor betydelse för kommunerna, men också nationellt. Jag tycker att om man jämför med exempelvis museer, så har de ingen nämndvärd samordning medan vi på bibliotekssidan har en väldigt stark samordning och det vore synd om vi tappar den, säger Gunnar Sahlin.

Den kulturförmedlande rollen

Det har också riktats en del kritik mot det nationella uppdraget i termer av att folkbibliotekens mer kulturförmedlande roll inte riktigt kommer till sin rätt. Här menar Gunnar Sahlin att farhågorna är

Riksbibliotekarie Gunnar Sahlin värnar om bibliotekens intressen. En del av den kritik som har dykt upp i samband med Kungliga bibliotekets nya uppdrag menar han är överdriven. Att biblioteken hamnar utanför den så kallade kofferten, ser han inte som något problem. Gunnar Sahlin talar om samverkan och bibliotekens samhällsnytta som en viktig del av det regionala kulturlivet.

något överdrivna och ser snarare en fara i att biblioteksfrågorna får liten plats i de mer generella kulturplanerna.

– Biblioteken har inte bara en kulturförmedlande roll. Vi har hela utbildningsbenet att stödja oss på. Sedan kan man fråga sig: Är det skolbiblioteken? Är det folkbiblioteken? Jag menar att folkbiblioteken

också måste in i den här frågan och i vissa fall arbeta nära skolbiblioteken. Det tänker inte alltid en kulturpolitiker på. Men jag märker nu när vi har varit ute på möten runtom i Sverige att det här med skolbibliotek kommer bli oerhört centralt. Jag tror att det går att förena bibliotek och kultur. Vi kommer att samarbeta på statlig nivå med

Kulturrådet, Riksarkivet och många andra, där vi hoppas kunna ge stöd i arbetet med kulturplaner. Biblioteken ska givetvis inte leva sitt eget liv. Jag tycker man överdriver farhågorna. Jag är snarare lite rädd för att biblioteksfrågorna inte kommer bli tillräckligt centrala. Jag tror det är en styrka i att vi har det nationella perspektivet. Vi kan gå in och stödja. Sedan ska de lokala och regionala biblioteken samordnas med alla de andra delarna i kulturplanerna, säger han.

För medborgaren

Ordförande i Västra Götalandsregionens kulturnämnd, Lars Nordström (FP), har också kritiserat KBs nationella uppdrag mot bakgrund av att det skulle innebära en försvagning av medborgarperspektivet till förmån för upphovsrättsfrågor och systembyggen. Riksbibliotekarie Gunnar Sahlin menar å sin sida att det ena inte behöver utesluta det andra.

– Om jag tar den nationell katalogen som exempel, så är det en produktionssak och ett medborgarperspektiv. Kan vi göra en nationell katalog, som gör det enklare för medborgaren att leta efter litteratur, då blir det ett medborgarperspektiv. Men samtidigt innebär det en produktionsvinst om vi kan göra det mer effektivt. Likadant är det med webben. Kan vi jobba ihop med den på ett bra sätt, så blir det också ett medborgarperspektiv. Vi talar om att

Oavsett hur det går med uppdraget, så vill jag mena att biblioteken har en stor utvecklingspotential och spelar en viktig roll för samhällets utveckling.

Gunnar Sahlin

användarperspektivet ska stå i centrum, men jag skulle vilja säga att det är både och. Jag tror att om vi använder våra resurser bättre, om vi kan köpa in mer litteratur, om vi kan köpa in licenser och om vi också gör bra system, så innebär det också ett bra medborgarperspektiv, säger han vidare.

Onödig taggtråd

Ibland får man en känsla av att företrädare för olika intressen i onödan rullar fram taggtråden och gräver värn kring sina egna övertygelser, snarare än att mötas kring en gemensam sak. Avståndet mellan de nationella, regionala och lokala perspektiven är inte alltid så stora. Ett exempel på detta är

kulturhustanken, som närs på både regional och nationell nivå.

– Bibliotek måste vara något mitt i samhället och bidra till samhällsnytta genom bland annat utbildning och hur vi tar till oss information. Oavsett hur det går med uppdraget, så vill jag mena att biblioteken har en stor utvecklingspotential och spelar en viktig roll för samhällets utveckling. Titta bara på folkbiblioteken idag, hur duktiga de är på musik och mycket annat. Upe i Luleå, där de har ett kulturhus, är biblioteket bara en del. Där finns också film, musik och andra kulturuttryck. Man ska sudda ut gränserna, säger Gunnar Sahlin och understyrker samtidigt hur digitaliseringen av kulturarvet kan vara ett sätt att förena kultur- och biblioteksarbetet runtom i landet.

– När vi så småningom har digitaliserat allt material är det oerhört viktigt att det kan visas ute på ett folkbibliotek och då pratar vi inte bara bibliotek, utan kulturhus, som jag tycker är viktigt. Då blir det inte en smal biblioteksfråga, utan kan bli en del av hela kulturlivet, säger Gunnar Sahlin. ■

WWW
Läs om Niclas Lindberg
och uppdraget på
www.framsidan.net

Sikte på en modernare bibliotekslag

Viktigt och intressant, men svårt. Så beskriver bibliotekskonsulten Inger Eide-Jensen arbetet med att utvärdera bibliotekslagen och ta fram ett förslag till revidering. Och trots att hon är en veteran i biblioteksbranschen, så dök det upp saker som förvånade henne under arbetets gång.

Text och foto: Tove Eriksson

Inger Eide-Jensen fick uppdraget av regeringen att utvärdera den då tolv år gamla bibliotekslagen i augusti 2009. Hon har gedigen erfarenhet av branschen efter många år som bibliotekschef och kulturchef samt som aktiv i både Biblioteksförbundet och medlem i Kungliga bibliotekets styrelse. De senaste åren har hon jobbat som fristående bibliotekskonsult.

I april 2010 var hon klar och skickade in den färdiga rapporten till Kulturdepartementet.

– Det har varit ett intressant arbete. Men det är svårt att utvärdera en lag, eftersom det faktiskt inte går att veta vad som hade hänt om den inte hade funnits. Det blir subjektivt och fullt av formuleringar som uttrycker förbehåll. Utvärderingen bygger mycket på samtal med företrädare för branschen, mer än på statistik. De siffror som finns räcker inte så långt, säger Inger Eide-Jensen.

Oprövad men viktig lag

En annan omständighet som försvårade utvärderingen av lagen är att den aldrig riktigt har prövats i domstol sedan den trädde i kraft 1997. Men det finns ett exempel, då man försökte få den prövad. Det var när Högsby kommuns beslut att lägga ner det enda folkbiblioteket och använda lokalerna som flyktingförläggning överklagades till länsrätten. De som överklagade ansåg att

beslutet stred mot bibliotekslagens krav att varje kommun ska ha folkbibliotek. Länsrätten kom dock fram till att det inte handlade om en nedläggning, utan om en tidsbegränsad inskränkning, och senare fick också biblioteket nya lokaler. Inger Eide-Jensen skriver i sin utvärdering att bibliotekslagen sannolikt hade mycket stor betydelse i Högsbyfallet, även om det aldrig gick så långt att den prövades.

Lag för oförutsägbar framtid

Men att lagen bara använts i juridiskt skarpt läge en gång, säger ingenting om hur viktigt det är att lagtexten faktiskt finns där. Anledningen är helt enkelt att man aldrig vet vad som händer i framtiden, menar Eide-Jensen.

– Det var till exempel inte mycket diskussion om yttrandefrihetsgrundlagen före fildelningsdebatten. Och vem pratade om upphovsrättslagen för några år sedan? Nu är det hur hett som helst, säger hon.

En oförutsägbar framtid är också en bidragande orsak till att barnperspektivet fått en större plats i hennes förslag till revidering av lagtexten. Trots att en betydande del av aktiviteterna och resurserna på biblioteken idag läggs på barn, så behöver barnperspektivet ändå skrivas in i lagen, menar Eide-Jensen.

– Hela samhället ska ha ett barn-

perspektiv idag. Och när det blir tal om besparingar så bidrar sådana formuleringar till att ge råg i ryggen till dem som vill bevara barnverksamheten. Jag tror faktiskt att det är väldigt viktigt, säger hon med eftertryck.

Själv är hon övertygad om bibliotekslagens betydelse, men det är det inte alla som är. Rapporten är ett sätt att undanröja tvivlen kring lagens konsekvenser – i alla läger.

– När bibliotekslagen kom till, så var det under politisk oenighet. Det fanns ett motstånd mot lagen som fortfarande finns kvar, främst från moderat håll. Farhågan var att lagen skulle begränsa och likrikta verksamheten i kommunerna. Det kändes viktigt för dem som var i opposition mot bibliotekslagen då, att få svart på vitt att lagen inte har varit en hämsko för utvecklingen i kommunerna, säger Inger Eide-Jensen.

Siffror som förvånar

Under arbetet med utvärderingen fann Inger Eide-Jensen två saker som på allvar förvånade henne. Den första var siffror som visar att biblioteken har dragit ner drastiskt på sina prenumerationer på både svenska och utländska tidningar och tidskrifter under de senaste åren, dock allra mest på de utländska.

– Det är förvånansvärt och konstigt med tanke på att Sverige har blivit ett mer mångkulturellt samhälle. Det är klart att en del av tidningarna och tidskrifterna

I april avslutade Inger Eide-Jensen arbetet med att utvärdera bibliotekslagen och ta fram ett förslag till revidering. Hon arbetar som bibliotekskonsult och är också ordförande i stiftelsen Ord och Bild i Göteborg.

finns på nätet, men långtifrån alla, och sällan med hela sitt material. Detta är något som förtjänar en djupare analys. Vad innebär det för den fria åsiktsbildningen? Just den fria åsiktsbildningen är något som Inger Eide-Jensen tycker fått för lite plats i bibliotekslagens nuvarande lydelse, och som därför också får större plats i hennes förslag till revidering.

– Biblioteken har blivit ännu viktigare när mediebruset ökar. Det är få medier som brusar högt, vilket är ett hot mot den fria åsiktsbildningen, mot litteraturens möjligheter att nå ut. Vi läser mer och mer samma saker, köper samma, lånar samma. Biblioteken ska vidga vyerna.

Det andra faktum som förvånade Inger Eide Jensen var att så mycket som en tredjedel av landets kommuner saknar biblioteksplan, trots att krav på sådan skrevs in i lagen 2004.

– Jag hade kanske gissat på att högst 15 procent var utan biblioteksplan, säger Inger Eide-Jensen, som själv har arbetat med flera kommuners biblioteksplaner i sin roll som konsult.

Kritisk mot kåren

Den höga siffran är ett tydligt tecken på bristen på uppföljning av lagen. Det har i sin tur bidragit till att det saknas gemensamma sätt att se på standard på biblioteksverksamhet, skriver Eide-Jensen i utvärderingen. Därför

är det svårt för beslutsfattare och biblioteks-personal att veta hur hög kvalitet deras biblioteksverksamhet har i jämförelse med andra.

– Ett stort problem är att det är väldigt stora skillnader mellan biblioteksstandarden i olika kommuner, oavsett storlek. Det finns en ovana att följa upp biblioteksverksamhet. Jämför med hur det ser ut inom skolområdet till exempel, där listan på Sveriges bästa skolor hamnar bland toppnyheterna.

Inger Eide-Jensen är kritisk mot sin egen kår, mot biblioteksledningarna och mot kulturpolitiker, som hon menar inte gör tillräckligt med de uppgifter som faktiskt finns som underlag för att bedöma den egna verksamheten.

– Man sliter som djur för att lämna in statistik till Kulturrådet, men sedan när resultatet kommer så händer det inte så mycket. Man borde istället analysera siffrorna och följa upp dem. Tänka ”jaha, ska vi ha en sån här halvdan verksamhet?” och göra något åt saken. Det är därför det är bra med biblioteksplaner. Då blir det diskussion och det kräver politiska ställningstaganden, säger hon.

Till syvende och sist handlar det om hur mycket pengar som läggs på biblioteken i kommunernas budgetar. Så enkelt är det, menar Inger Eide-Jensen.

– Det har blivit inne att tala om att det inte bara är pengar som styr, utan exempelvis kompetens hos personalen. Men det är pengarna. Bra medicanslag och pengar till fortbildning av personalen. Men det är väldigt stora skillnader i hur stor del av budgeten kommunerna lägger på sina bibliotek.

Beslut som hänger ihop

Inger Eide-Jensens rapport och Kungliga bibliotekets plan för det utvidgade uppdraget är sammanlänkade, både i sak och när det gällde tiden för publicering i mitten av april. En helt ny paragraf i den reviderade varianten av lagen beskriver den roll som Kungliga biblioteket förväntades få – med ansvar för bland annat uppföljning och samordning. Den största vinsten med samordningen,

enligt Eide-Jensen, är att biblioteken uppträder som en enhet i den komplicerade mediesituation man måste hantera idag.

– En samordning innebär att biblioteken kan tala och shoppa med en röst. Att det är viktigt inser man nu över hela världen. Om man inte kan uppträda enat så blir man marginaliserad när det gäller rätten till upphovs-rättsskyddat material till rätt pris

Inger Eide-Jensens förslag till revidering av bibliotekslagen och KB:s plan för ett utvidgat uppdrag fortsätter att följas åt i den formella beslutsordningen. Enligt kanslirådet Per Byström planerar Kulturdepartementet att sätta samman ett eget dokument, en så kallad departementspromemoria, om de förändringar som man anser behöver göras i lagen. Där väger man in Inger Eide-Jensens rapport. Skrivelsen väntas bli klar efter sommaren.

Hoppas på beslut

Dokumentet med departementets eget förslag ska samordnas med det förslag som Utbildningsdepartementet i sin tur skriver utifrån KB:s plan. Kulturdepartementet och Utbildningsdepartementet, under vilket KB sorterar, vill ha en gemensam syn på utförandet av KB:s utvidgade uppdrag. Detta processas just nu parallellt med det pågående arbetet med budgetpropositionen, enligt Per Byström på Kulturdepartementet.

Först i december, när riksdagen fastställer budgeten för nästa år, kommer det att stå klart vilka resurser KB får till sitt uppdrag.

Inger Eide-Jensen hoppas naturligtvis att departementen och regeringen går på den föreslagna linjen, men har varit med förr.

– Om de går på våra förslag vet vi inte förrän vi ser det. Det finns all anledning att tro att de inte gör det till 100 procent. Men jag hoppas på något slags beslut. Blir det ingen nationell samordning så får bibliotekens själva samverka på annat sätt, exempelvis via SKL. Det blir en tyngre och jobbigare process, men då vet man i alla fall. Det värsta som kan hända är att det blir hängande i luften och biblioteken inte vet hur det ska bli. ■

David Karlsson om.....

...kulturutredningen som blev en bok

Grunden för dagens kulturpolitik utgörs av de nationella kulturpolitiska mål som riksdagen beslutade om 1974. Den nya Kulturutredningen som presenterades den 12 februari 2009, hade i uppdrag att se över kulturpolitiken och lämna förslag på förändringar. Arbetet med detta inleddes 2007. Efter ett års arbete lämnade idéhistorikern och kulturskribenten David Karlsson sin post som sekreterare i Kulturutredningen.

Text: Helén Andersson

– Det var en ambitiös utredning som ville ta ett helhetsgrepp vilket bäst görs i dialog mellan kulturliv och kulturbyråkrati. Och det tar tid, mycket längre tid än den tid som var avsatt för utredningen, säger David Karlsson.

David Karlsson var inte ensam att lämna utredningen och när själva betänkandet kom 2009 fick den hård kritik från många håll. David beslöt att författa en kulturpolitisk essä i ett försök att förstå varför det gick som det gick med kulturutredningen. Boken fick titeln *En kulturutredning: pengar, konst och politik* och har fått minst lika mycket uppmärksamhet som kulturutredningen.

Kulturpolitik

– Kulturpolitiken har stelnat i sina former och mycket av den kulturpolitiska debatten består av stora ord. Det kulturpolitiska systemet passar inte längre lika bra ihop med kulturlivet och samhället som det gjorde 1974 när förra kulturutredningen gjordes och det är läge att förändra, säger David som förklaring till varför en ny kulturutredning behövs.

I sin bok citerar David bland annat Harry Schein när han på 1960-talet skrev om den svenska kulturpolitiken i boken *Har vi råd med kultur?* Schein uttryckte en saknad av en kulturpolitisk idé som ”en ideologisk

osäkerhet om konstens uppgift i ett modernt välfärdssamhälle” och att denna osäkerhet ”har skapat en härva av honnörsord och osäkerhet”.

– Jag tycker tyvärr att uttalandet är aktuellt igen, säger David Karlsson.

När 2007 års kulturutredning tillsattes höjdes kritiska röster varav en del uppfattade utredningen som ett hot mot 1974 års kulturpolitik. Att 1974 är ett viktigt årtal i svensk kulturpolitik är inte så konstigt eftersom det var då vi för första gången fick en samlad kulturpolitik i Sverige och man satsade pengar, byggde regionala kulturinstitutioner och inrättade Statens Kulturråd.

– 1974 års kulturutredning var sista våningen i folkhemsbygget. Men mycket har ju hänt i kulturlivet och i samhället sedan dess, menar David och tycker framförallt att vi har ett mindre elitistiskt kulturbegrepp idag än på 70-talet.

– Då fanns det mer självklara hierkier. Idag har vi ett bredare kulturbegrepp där många kulturella uttrycksformer lever sida vid sida.

En av kulturpolitikens viktigaste uppgift enligt David Karlsson är det som i 1974 års kulturmål finns att läsa under rubriken Jämlikhetsmål. Där står det bland annat att kulturen ska verka för att alla ska få möjlig-

het till delaktighet i kulturlivet samt till eget skapande.

– Varje medborgare har rätt till kultur. Å ena sidan att ha möjligheter att uttrycka sig genom olika konstformer genom till exempel Kulturskolan eller genom att ge estetiska ämnen utrymme i skolans läroplan. Å andra sidan bör det offentliga garantera någon slags kulturell infrastruktur, säger David och hänvisar bland annat till biblioteken där fjärrlånen är en sådan struktur. Men också att det behöver finnas konserthus, teatrar, operahus och symfoniorkestrar.

– Det är därför vi behöver en kulturpolitik. Vill vi ha en konsthall eller ett bibliotek i vår kommun krävs offentliga pengar. Vi kan inte överlämna åt marknaden att lösa en sådan infrastruktur.

Kulturekonomi

David Karlsson återvänder ofta till att det var annorlunda förutsättningar 1974. Det gäller också kulturekonomin där han menar att kulturlivet har fått en ökad ekonomisk betydelse vilket också ger andra förutsättningar för vad kulturpolitik bör vara.

– Bland annat har digitaliseringen påverkat kulturlivet på ett fullständigt genomgripande sätt vilket i sin tur gjort att vi lägger allt mer pengar på kultur i våra vardagsliv.

Men det finns också en risk i att blanda

David Karlsson är positiv till den föreslagna så kallade koffertmodellen. Han anser att det finns en del kulturpolitiska strukturer och byråkratier som borde förnyas och att viss maktförskjutning kan vara bra. Han är däremot nogga med att betona att det kräver stor kunskap inom varje konstområde och att det är rimligt att till exempel litteraturstödet får ligga kvar på nationell nivå. FOTO: Fredrik Swedemyr

ihop kulturpolitik och ekonomi menar han och syftar på kulturturismen där villigheten att satsa är bra så länge det är tydligt att kulturen genererar pengar tillbaka.

– Om ett ekonomiskt lönsamt museum plötsligt slutar dra publik finns en risk att stödet dras tillbaka.

Ett vanligt missförstånd säger han, är att den konst som inte klarar sig på marknaden är ”fel” konst.

– Så enkelt är det inte. Även om det inte har ett ekonomiskt värde eller är ekonomiskt lönsamt kan konsten ha ett konstnärligt eller kulturellt värde för medborgaren.

Detta, menar David, är ytterligare en an-

ledning till att kulturpolitik behövs och att vi måste få till en kvalitetsdimension i dessa diskussioner.

– Vi måste satsa på det som håller hög kvalitet och som marknaden inte kan bära. Om man inte skattefinansierar riskerar dessa konstutryck att försvinna.

Koffertmodell och en armlängds avstånd

En del av den kritik som riktats mot kulturutredningen är avsaknaden av ett kvalitetsbegrepp. Detta hänger bland annat ihop med den kulturbidragsmodell som föreslås där kulturpolitiken regionaliseras och att statens detaljstyrning via Kulturrådet

av de regionala kulturbidragen ersätts av den så kallade koffertmodellen. Detta i sin tur innebär att 1,2 miljarder kronor förs samman till ett gemensamt anslag som regionerna fritt får förfoga över. Kritiken består av en föreställning om att kommunala och regionala politiker inte har någon föreställning om kvalitet, att det helt enkelt råder stor okunnighet bland politiker och tjänstemän. Kritikerna är också rädda för att konstnärliga övervägande ska få mindre betydelse medan däremot turismsatsningar får större betydelse.

David Karlssons uppfattning är att kritiken mot modellen är något mindre i

Västra Götaland vilket han delvis tror beror på att kulturbudgeten i regionen ökar varje år.

– I regionen finns också planer på att inrätta ett konstnärligt råd vilket är viktigt för att behålla principen om en armlängds avstånd och förhindra en politisk styrning av konsten.

Principen om en armlängds avstånd innebär att beslut i konstnärliga frågor aldrig ska fattas av vare sig politiker eller tjänstemän. Dessa beslut ska tas av sakkunniga personer på avstånd från den politiska makten.

– Det är en grundläggande demokratisk tanke. Politikerna ska inte lägga sig i estetiska frågor. En modern kulturpolitik måste hävda principen om armlängds avstånd.

Kulturbryggan

1994 inrättade den förra borgerliga regeringen en liten kulturstiftelse med pengar från de upplösta löntagarfonderna. Stiftelsen kallades för Framtidens kultur och betydde mycket för svenskt kulturliv de 15 år den

fanns. Enligt David är en av anledningarna till detta att stiftelsen var fri och kunde satsa fritt på helt nya projekt och aldrig gick in i befintliga strukturer.

– Den stora fördelen med Framtidens kultur var att den tydligt befann sig på armlängds avstånd. Den blev ett eget kulturpolitiskt maktcentrum vilket var väldigt lyckosamt.

När Kulturutredningen gick igenom landets kulturliv framstod stiftelsen som ett framgångsrikt sätt att stödja ny kultur och i kulturproposition kan man läsa att regeringen vill inrätta en fortsättning på stiftelsen, nu med namnet Kulturbryggan. Kulturbryggan ska fungera som en fond där man också bjuder in privata bidragsgivare. I många länder är donationer till kulturella ändamål avdragsgilla, men så är det inte i Sverige. Detta, anser David, gör att modellen inte är helt problemfri och begränsar friheten.

– Det finns en risk att de som driver fonden får ägna all sin tid till att få in pengar. Dessutom finns en osäkerhet gällande

statens ekonomiska bidrag. Måste fonden hålla sig väl med staten för att få medel? Hur mycket blir bidraget nästa år?

Kulturutredningen

I sin bok beskriver David Karlsson kulturutredningen som ett haveri där inget konkret, förutom nya utredningar, kom fram. Han jämför den svenska utredningen med motsvarande kulturutredning i Tyskland.

– I Tyskland var man fler och hade fler experter knutna till sig. Dessutom tog utredningen fyra år att slutföra. Lika länge som den svenska kulturutredningen 1974.

Att utredningen havererade med bland annat flera avhopp anser David delvis beror på den korta tid gruppen hade på sig.

– Utredningen skulle vara klar till valet och den snabba processen förstärkte slitningar i gruppen och gjorde att det inte fungerade så bra.

Han är ändå nöjd med gruppens arbetsmetod att resa runt i Sverige och träffa företrädare för kulturlivet. Gruppen gjorde 13 besök i 13 städer och satt sammanlagt i samtal med drygt 2 000 personer.

– Det pågår väldigt mycket intressant ute i Sverige, mycket som aldrig återspeglas i media och jag tror att ett av de viktiga förslagen i kulturutredningen var det som kom att heta portföljmodellen, det vill säga en regionalisering. ■

Mer om kulturpolitik hittar du på nätet. Läs om Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd, KLYS och hur de spelar en central roll i utformningen av den svenska kultur- och konstnärspolitik.

Gå in på www.framsidan.net

3 frågor

Annika Bergström

medieforskare på Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Göteborgs universitet

Vilken roll har sociala medier i årets val?

– Marginell skulle jag vilja säga. Jag tror inte att politikerna vinner väljare genom sociala medier. Folk som inte är politiskt engagerade bryr sig inte om politiken i sociala medier. Folk är inte där av politiska skäl och det vi kan se är att det inte heller är något som får folk att bli mer intresserade av politik.

– Man har pratat om nya kanaler för politiken sedan internets början. Överlag finns det en stor tilltro till sociala medier, inte minst inom marknadsföring. Det vi vet är att de har mobiliserat människor i enskilda frågor. Men det kommer inte ske någon revolution för att enskilda politiker twittrar eller bloggar.

– Just nu är det fler frågor än svar. Vi får avvakta valet och göra en uppföljning senare

Vad händer när delar av det politiska samtalet flyttas över till webben?

– Man talar om att 25 procent står utanför webben idag, åtminstone rent aktivt. Det finns i viss mening en motsägelse i det här med den digitala klyftan. Det politiska intresset är traditionellt större bland äldre, samtidigt är de äldre i mindre utsträckning på webben. Sedan finns det många som står utanför av socioekonomiska skäl. Det är både en klass- och åldersfråga.

– Vi kan se en mobilisering av webben som en icke-politisk plattform. Man pratar om röstning och val. Men många unga deltar genom protestlistor och grupper på Facebook. Det är lätt att man snöar in på gamla typer av politiskt deltagande och inte ser den här typen av aktivism. Det är en form av politisk handling, som inte direkt rör det politiska rummet. Men här har nätet en stor potential och är en fantastisk arena för information.

Vilken roll kan biblioteken ha när delar av det politiska samtalet flyttas över till den digitala arenan?

– När man tidigare har diskuterat de digitala klyftorna och nätet har en utgångspunkt varit att alla inte har tillgång till nätet och ska kunna gå till biblioteket. Nu har de flesta internet hemma. Men om man i en teoretisk mening talar om att man på biblioteket får tillgång till en dator och en uppkoppling, så är det fortfarande så att de inte kommer gå till biblioteket om de inte vet vad de söker. Även om biblioteken överbryggat de digitala klyftorna, så måste det finnas ett intresse i botten.

– Det finns kanske till och med en risk i att det politiska deltagandet minskar. Tittar du på Rapport får du en blandad bild av vad som sker i världen och i politiken. I en digital kontext måste du välja och då kanske du väljer bort politiken för något annat intresse.

Hon blickar mot framtiden

Fredrike Holzhausen Henriksson gillar när hon ser utvecklingspotential. Och det gör hon ofta. I byggnaden där det nya biblioteket ska ligga till exempel, i den nya bokbussen och i bibliotekets roll i samhället. Som chef på biblioteket i Tranemo har hon en spännande tid just nu, där blicken för möjligheter kommer väl till pass.

Text och bild: Tove Eriksson

Från det hemtrevliga fikarummet på Tranemo bibliotek syns plötsligt nosen på bokbussen genom fönstret, när den parkerar efter en av sina turer. Den 22-åriga trotjänaren ska snart få gå i pension och lämna plats för en sprillans ny buss, som just har börjat byggas i fabriken. När den nya bokbussen tas i drift, troligen vid årsskiftet, blir det en första konkret manifestation av de stora förändringar som biblioteket går igenom just nu. Förutom en ny buss med en mängd nya funktioner så ska biblioteket flytta, få ett nytt bibliotekssystem och införa RFID, allt inom loppet av ett par år.

Samtidigt pågår ett utvecklingsarbete i Tranemo kommun, där biblioteket ska spela en central roll. Att bygga det nya biblioteket är ett av tre projekt som samlats under namnet Skapa Tranemo. Det handlar dels om konkreta förändringar i den fysiska stadsmiljön, dels om nya sätt att samverka och utveckla kommunen. Ord som återkommer i de olika projektbeskrivningarna är mötesplats, kreativitet och delaktighet.

– Det är fantastiskt spännande just nu, och framförallt är det roligt att biblioteket betraktas som en så viktig del i den här utvecklingen, säger Fredrike, som i egenskap av bibliotekschef nu deltar i flera olika planeringsgrupper och sitter i projektmöten med kommunpolitiker, Tranemobor och företagare.

Sagostund med brandmän

Samverkan med andra aktörer i samhället är inget nytt för Tranemo bibliotek. Vardagen på biblioteket genomsyras av gemensamma projekt och aktiviteter med skolor, förskolor, folkhälsan i kommunen, vården och fritidssektorn, för att nämna några.

Fredrike berättar bland annat om 112-dagen som biblioteket arrangerade i samarbete med räddningstjänsten för ett drygt år sedan. Biblioteket ligger vägg i vägg med brandstationen och brandmännen visade brandbilarna för barnen och dök sedan upp på sagostund i barnavdelningen, med utrustning och allt.

– De frågade om det gick bra om de kom i sina träningskläder, men då sa jag nej, säger Fredrike och skrattar.

Ett annat exempel är en uppskattad föreläsningsserie, Livsviktigt, om hälsa och kost, som biblioteket anordnar tillsammans med vårdcentralerna, kommunens folkhälsoenhet, Vuxenskolan och Svenljunga kommun.

En av de aktiviteter som Fredrike själv tycker mest om är den årliga bokfesten på biblioteket. Dagen efter Framsidans besök invaderas biblioteket av 120 barn, då kommunens alla sexåringar kommer för att äta glass och prata om boken Riddar-Rakel som de alla har jobbat med i sexårsverksamheten under varen.

– Det är så roligt att se dem. De brukar samlas vid kommunhuset och gå i ett långt led ner till biblioteket tillsammans med Kulturskolans slagverkare. Polisen har spärrat av så att de kan gå mitt i vägen. När de kommer hit så möter vi dem, klädda efter temat i boken – imorgon som riddare.

Men just i år så kan inte Fredrike vara med, eftersom hon ska upp till Innovatum i Trollhättan för att lära sig mer om ny teknik som man kan använda för att göra utställningar och berätta historier i biblioteket, till exempel i den nya bokbussen.

– Det ska bli väldigt intressant, men det känns så klart tråkigt att inte ens få se sexåringarna imorgon, säger Fredrike.

Vill nå båda föräldrarna

Listan på bibliotekets samverkansprojekt kan alltså kort sagt göras lång.

– Det finns hur mycket som helst som man kan göra tillsammans med andra, säger Fredrike.

Hon funderar mycket på sätt att få ut bibliotekets verksamhet till nya grupper.

– Vi har babycaféer i samarbete med BVC, men MVC har vi inte jobbat med till exempel. Där finns utvecklingspotential. Där möter man människor som står inför något nytt i livet och då finns det möjlighet att introducera nya vanor, som att gå

FAKTA

Namn: Fredrike Holzhausen Henriksson

Ålder: 46 år

Familj: Man och tre barn – en son på 26 år som bor i Tranemo, en son på 21 som studerar i Göteborg och en dotter på 14 år.

Bor: I villa i Tranemo

Intressen: "Min dotter rider och vi har en häst, så man kan säga att jag är hästskötare. Det är en skön avkoppling att mocka och bära vatten i stallet."

Läser: Försöker hinna läsa mer. Gillar noveller, bland annat av Jonas Karlsson och Oline Stig. "Det är intressant med noveller, så koncentrerat. Fler skulle uppskatta noveller om de provade, tror jag."

till biblioteket. Dessutom når man båda föräldrarna där, till skillnad från via BVC då man bara träffar den ena, säger Fredrike.

Författare i släkten

När Fredrike började jobba som bibliotekarie så var det just alla kontakter utanför biblioteket och bredden i verksamheten som hon förvånades över. Men det är också en av de saker som hon tycker mycket om med sitt jobb.

– Som många andra så hade jag en föreställning om att biblioteket är just den här platsen och det man ser som besökare, men det är ju så mycket mer när man kommer bakom. Det är lite som när man undrar vad de gör på banken efter klockan tre.

Fredrike, som fyller 47 i år, blev bibliotekarie relativt sent i livet. Drömmen om att jobba på bibliotek fanns där från 20-årsåldern, men hon började på bibliotekshögskolan i Borås först 2002. Då kom hon närmast från ett jobb på plastföretaget Primos försäljningsavdelning.

– Jag fick barn tidigt och då var det inte läge att plugga, men sedan började jag läsa via Kunskapslyftet i slutet av 90-talet och då väcktes funderingarna igen, säger Fredrike.

Intresset för litteratur har hon alltid haft och det finns i släkten. Farfar Carl-Johan Holzhausen var författare och skrev såväl vuxen- som barnlitteratur och även sångtexter och krönikor. Farfars farbror var botaniker och skrev även han, men trädgårdslitteratur. Det var en nyhet för Fredrike när hon för några år överraskades av en inbjudan till invigningen av Holzhausens hus i Trädgårdsföreningen i Göteborg.

– Det är synd att inte trädgårdskunskaperna har gått i arv, säger hon.

Gillar bibliotekets grundtanke

Fredrike kombinerade snart studierna på BHS med vikariat som barnbibliotekarie på Tranemo bibliotek. Efter examen och en tid som fast barnbibliotekarie blev hon chef för ungefär två år sedan, och trivs ypperligt i biblioteksvärlden.

Fredrike Holzhausen Henriksson ser fram emot att Tranemo bibliotek flyttar till nya, större lokaler. Hon har många idéer för hur verksamheten kan utvecklas i det nya biblioteket.

– Jag gillar grundtankarna bakom biblioteket, om demokrati och tillgänglighet. Vi har inte så många öppna platser i samhället, där man inte kräver konsumtion av olika slag. Och så älskar jag mötet med människor.

Det moderna biblioteket

En kort promenad bort, men ändå avsevärt mycket centralare i Tranemo, nära affär, busstation och gymnasieskolan, ligger den gulblå byggnad som ska bli den nya platsen för just sådana möten. Det platta huset med sjöutsikt som idag går under namnet ”gamla Samhallhuset” ska snart inrymma 1000 kvadratmeter modernt bibliotek och café. Området runt omkring ska enligt planerna utvecklas till ett kulturellt centrum i Tranemo. Ritningarna står uppställda i den färgglada projektlokal som har inretts i huset och där en stor del av planeringsarbetet äger rum.

– Det är meningen att man ska se igenom hela biblioteket ner till sjön från entrén, berättar Fredrike och pekar på ett öppet stråk på ritningen.

Tanken är också att miljön mellan biblioteket och sjökanten ska utnyttjas för att ge känslan av ett rum utomhus.

– När jag deltog i projektet 2020 Mars express, där barn och ungdomar fick tänka fritt kring framtidens bibliotek, så var rum för lugn och ro och möjlighet till rörelse de två saker som flest nämnde. Vi var nyligen på studieresa till biblioteket i Hjørring i Danmark, och där har de bland annat en rutschkana i biblioteket, vilket vi kunde se fungerade jättebra. Jag ser framför mig att man använder det här området utomhus för just rörelse, säger Fredrike.

Hon tittar ut över sjön och berättar att stranden ska muddras och fräschas upp. Även vattnet skulle kunna användas för biblioteksverksamhet, tror hon.

– Man kan ju tänka sig att det går båtturer från andra sidan sjön till biblioteket, att man har sagoläsning på båtar eller kanske att man leder in vatten i själva biblioteket, säger hon.

Fredrike trycker näsan mot rutan och tittar in på det som ska bli hennes nya arbetsplats inom ett par år.

– Här finns gott om utvecklingspotential. Det är bra, säger hon nöjt. ■

Om jag hade ett bibliotek...

I det här numret av Framsidan är det Cecilia Verdinelli som beskriver sitt drömbibliotek.

This is what democracy looks like

Det är svårt att skriva om bibliotek utan att ta avstamp i sitt barndomsbibliotek. Man har sällan ett motsvarande behov av att återkalla sin barndoms vårdcentral om man skall diskutera primärvården, men biblioteken står ut bland servicesinrättningarna genom att vara en konkret plats – inte ett abstrakt biblioteksväsen, utan ett bibliotek, med egennamn – som skrivit in sig i vår personliga historia.

Mitt barndoms bibliotek uppfyllde inget av de estetiska idealen om bibliotek: där fanns inte högtidliga ekdörrar eller massiva skinnbandsvolymner. Biblioteket i Gårdsten var en prosaisk tillbyggnad på högstadieskolan, låg vägg i vägg med bamba och luktade därför svagt av storkök. Denna platta tegelbyggnad med sin doft av pannbiffar var en zon befriad från såväl skolans nyttokrav som de tonåriga flockbildningarnas lojalitetskrav.

Jag minns inte att jag läste särskilt mycket där. Mest bläddrade jag planlöst i böckerna, och själva spretigheten i bokmassorna gav ett slags löfte. Det lovade gott om framtiden att man kunde skriva böcker om allt från undulatvård till feministisk frigörelse, det var trösterikt man kunde skriva som Ulf Stark eller som Pentti Saarikoski. Mitt enda klagomål på biblioteket var att det stängde. Jag minns att jag tyckte att stängningstiden inträffade chockerande tidigt varenda gång. Ett tag hade jag långtgående planer på att se

till att råka bli inläst över natten. Jag fegade ur, men fortfarande idag är det en underbar fantasi att ha ett bibliotek för sig själv en hel natt. Så: om jag hade ett bibliotek, skulle det vara dygnet-runt-öppet.

Att älska bibliotek är förstås en föga originell åsikt. Det har klubbats många vackra politiska formuleringar där orden ”bibliotek” och ”demokrati” är centrala komponenter. Inför en valrörelse slås man dock av att de som mest hänger på biblioteken är de som inga röstmaximerande valstrateger riktar sig till. En stor andel av de trogna biblioteksbesökarna saknar faktiskt rösträtt rakt av. Jag tänker på barnen, förstås, men också på alla asylsökande och de med färskt uppehållstillstånd som läser nyheter från Tblisi och frenetiskt mejlar till Basra. De kanske inte syns så mycket i utlåningsstatistiken men de nyttjar i högsta grad biblioteken. Den upptagna urbana medelklass som de politiska partierna slåss om i sommar har inte tid att hänga på biblioteket (även om de syns i lånestatistiken).

Det ligger något tankeväckande i detta förhållande att så många av dem som befolkar biblioteken inte ingår i väljarkollektivet, på grund av ålder eller etnicitet. Bibliotekens roll som demokratibärare brukar förklaras utifrån en orsakskedja som lyder såhär: det demokratiska systemet kräver informerade medborgare, biblioteken ser till att informera medborgarna. Den kedjan är visserligen fortfarande giltig, men jag tror att bibliotekens roll som social hemvist för de som är osynliga i rösträkningen i sig är betydelsefull.

FOTO: Björn Klefbom

Att folkbiblioteken insisterar på att tillskriva vikt till de som tillskrivs allt mindre vikt i resten av samhället är, i all stillsamhet, en handgriplig demokratiförklaring. Radikala demonstranter brukar ropa ”This is what democracy looks like!”, och det kan man med gott fog säga också om torra verksamhetsplaner om läxhjälp för vuxna och beslutsdokument om att köpa in Anna-Clara Tidholms Tureböcker på arabiska. ■

Glad sommar!

**För information om höstens kurser, utbildningar och aktiviteter se vårt kalendarium som uppdateras kontinuerligt på www.bibl.vgregion.se.
Klicka på kurser/seminarier**

